

iz dežele, med tem, ko so naši domači delavci prisiljeni po daljnih deželah zaslužka iskati.

Znano je, da skor vsa delavna možka mladež iz ribniške in loške doline, tudi iz loškega potoka hodi leto za letom na Hrvaško in Slavonsko les sekati in pa žagati. Pri tem delu si le malo prisluži, med tem ko pri nas Lah sè zidarstvom lepe novce služi.

Zakaj bi se taki fantje ne poprijeli zidarstva?

Pri zidarjih dobí vsak priden učenec koj nekoliko dnine, da mu je mogoče živeti. Kakor hitro se malo izuri, se mu zaslužek pomnoži in v treh letih ima pazljiv učenec priložnost, se izuriti v vseh zidarskih delih. Izurjen zidar si more v svesti biti, da mu dela ne zmanjka; vsak mojster ga bode vesel, ga bo dobro plačeval, pa tudi hišni gospodarji ga bojo iskali za manjša popraviljanja po hišah, za izdelovanje umetnih rusovskih peči, nepotratnih ognjišč, bednov iz cementa, vzdovanje kotlov itd.

Visoka cena lesa v sedanjih časih naklada slehernemu gospodarju dolžnost, skrbeti, da si prihrani drv in družega lesa kolikor koli mogoče za prodajo. Zato mora gledati, da hišno kurjavo z malim opravi, in v to mu ravno umetna peč in ognjišče veliko pripomoreta.

Fantje tedaj na noge; skrbite, da se umnega zidarstva do dobrega naučite; da so vam Lah učenički, ni vas treba sram biti, saj mora vsakdo učenika imeti, kajti z nebes še noben izučen zidar, noben izučen malar ali kakoršen koli umetnik ni padel. Izurjenim vam ne bode trdo hodilo za zaslužek in ne bo vam treba tujcev sè silo odganjati; ako jih dosežete ali celó prekosite s svojim znanstvom, jih tukaj ne bo treba in sami ob sebi se bodo drugam pomaknili. Ko bi bili naši mladi zidarji že pred 20 in 30 leti začeli prav pazljivo Lahom na prste gledati, kako to in uno delajo, in bi jih bili popraševali še za to in uno, bilo bi jim vse to dobra djanska (praktična) šola, in ko bi bili še obrtnijske šole imeli in pa v domačem jeziku pisane knjige s primernimi podobami, da bi jih mladi zidar domá v roke vzel in prebiral, že davnej bi imeli izvrstnih domačih zidarjev na kupe, saj je že Vodnik pel Kranjcem:

— — — za uk si pribrisane glave.

Lažnjivcem na sramoto, — nalaganim v razjasnilo.

„Kaj neki dela dr. Bl., da zagovarja to, da se vsak berač ženiti sme?“ — S temi besedami so sprejeli te dni v Horjulu nekteri možje mojega prijatla gosp. P.

Vajen sem že mnogo let, da vragi, ki bi mene in moje enako misleče prijatle, ki se borimo za narodove pravice, radi v žlici vode potopili, kujejo laži na cente in čem grja je laž, tem raje jo puščajo iz sebe. En tak poseben vrag je menda na Vrhniki. Brž ko ne tudi od njega izvira ta laž, ki mi jo je g. P. naznanil iz Horjula.

Da stavim lažnjivca na sramoto in podučim nalagane, ni mi treba družega nič, kot svetu le ponoviti, kako sem se zoperstavljal takim ženitvam, ki so gotovo nadloga sošeskam. V 17. seji 9. aprila 1864 (glej stenografično sporočilo stran 8 itd.) sem v slovenskem jeziku od besede do besede govoril tako-le:

„Ker sem čast imel v tistem odboru sedeti, ki je pretresaval to zadevo in sem glasoval z večino, mislim, da je moja dolžnost, da odkrijem tiste vzroke, ki so večino do tega pripeljali, da je nasvetovala predlog tako, kakor ga je slavni zbor danes zaslišal.

Večina je za dolžnost spoznala, da odbor

slavnej vladi izreče, kaj dežela želi in kaj dežela potrebuje, po besedah, ki jih je častiti moj predgovornik nekoliko razložil.

Kako potrebno je, da se posamnim deželam varuje avtonomija, kaže zopet nam ta zadeva o zakonskih konsenzih.

Če bi bil državni zbor sklenil, da po vsem cesarstvu je odpravljen zakonski konsenz in bi bil ta sklep potrjen po Njih Veličanstvu, izbudila bi bila ta postava po vsej deželi zato prav veliko nevoljo. (Dobro!) Zato ministerstvo tudi ni prave poti hodilo, da je državnemu zboru v sklep predložilo postavo o porodnišnicah, pa je ni, kakor se je častiti poslanec pl. Wurzbach krepko branil, popred predložilo deželni zborom. Če bode postava o porodnišnicah imela nasledke za hiše najdenecv, v silne stroške pride naša dežela že samo v Trstu, morebiti 20.000 do 30.000 gold., v stroške in nadloge, ktere bodo naš deželni zaklad na kant djale.

Kadar ministerstvo predlaga postave, po katerih se imajo stroški iz državne kase plačevati, prav je, da jih predlaga državnemu zboru, — al kadar predlaga postave, po katerih imajo posamne dežele sè svojim denarjem plačevati, takrat naj se vprašajo dežele, to je namestniki njih, deželni zbori!

Zato je ministerstvo prav storilo, da o zakonskih konsenzih povprašuje dežele, da one povedó, kako in kaj?

Če hočemo zvesti namestniki biti našej deželi, moramo na glas reči, da naša dežela neče te postave, po kateri bi bilo dovoljeno, da bi se vse vprek ženilo in možilo, kakor koli kdor hoče. — To je dosti očitno pokazala že s tem, da vkljub temu, da zakonskih konsenzov ni po postavi bilo, pa jih je zoper postavo vendar imela. To, gospôda, je menda vendar dosti očitno glas!

In če je dosihmal tako bilo, kako naj bode vprihodnje?

Če vprašamo vso deželo, — vse občine bodo enoglasno odgovorile, da nečejo, da bi se brez njih dovoljenja vse povprek ženilo, ampak, da one dovolijo, — in njim in samim njim gre beseda prva in sama, ker one imajo po občinskem zakonu dolžnost, ubogim svojim živež dajati; — kdor pa ima dolžnosti, mora tudi pravice imeti!

Ugovarja se: 1. da ženiti se, je človeku pravica. To ni skozi in skozi gotovo; — po plemenu iti, to je res prirojen nagib; ali v zakon stopiti, to je drugo, to je privilegij, ki ima velike nasledke za občine. — Prirojena pravica je človeku prva, da se pri življenju ohrani; po takem ima vsak človek pravico zahtevati, da mu jesti damo, kolikor potrebuje — ali kdo naj mu dá, to je važno vprašanje. Na svetu ne more vladati absolutna svoboda — to bi bila razuzdanost; človek človeka omejuje, da ne sega nobeden predeleč, da ne stopi v pravico družih. Če bi absolutna svoboda tako daleč segala, kam pridemo? — v komunizem. Ugovarja se 2.: da bodo občine samovoljno ravnale in da ne bodo nalašč včasih dale dovoljenja. To ni bilo in ne bo! Pa saj so še rekurzi zoper tako svojovoljnost. Meni je dobro znano, da po kmetih se tudi zdaj ni ovirala ženitev, če kdo le kajžico ima, če ima le kako rokodelstvo, dá se mu dovoljenje. Če se pa hoče ženiti le hlapec ali kak drug vlačug, kakor pravijo po kmetih le „na roke“ ali celó le „na hlače“ (smeh), tacim ne dadó dovoljenja, ker se bojé beračev s celo kopo otrôk.

Pogledimo doli na Poljane naše, na Šentpetersko predmestje in videli bomo žalostne nasledke, kateri so prišli od tod, da se je prelahko mogel vsak delavec

v sladkornici, v predilnici in pri železnici ženiti, ki je tam svoj zaslužek imel. V sladkornici bilo je kakih 150 delavcev, pri železnici od 200 do 300. Večidel so se poženili s 30, 40 kr. zaslužka na dan. Klaverni so živeli, dokler so fabrike bile in je pri železnici bilo zaslužka — al ko je to nehalo: ostali so siromaki s celo hišo otrok, ker ni bilo zaslužka, ni bilo več kruha; otroci stradajo, da-si smo lani in predlanskem dobro letino imeli, pa bodo še bolj stradali, ako pride letina slaba.

Če so se občine že pred bale beraštva po tacih ljudéh, kateri nimajo zaslužka, je zdaj še bolj treba, da se ga bojé — zakaj? Tista, sama po sebi pravična, postava, ki nam je odprla svobodo obrtnijstva in rokodelstva, ta postava, po kateri vsak rokodelski pomočnik za-se lahko začne rokodelstvo, ta postava je — kakor skušnje kažejo — odprla nova vrata beraštvu. Če občine ne pritisnejo en malo vrat s tem, da ne dovolijo vsacemu se ženiti, kam pridemo?!

Le eno pomoč jaz vidim za to, ako se občine branijo (in po pravici), vsakemu dovoliti ženitev, pa bi vendar se odpravil zakonski konsenz — in ta pomoč je, da tisti, kateri branijo prirojene pravice plemena, po subskripcii napravijo podporne denarnice za ženine in neveste „Aushilfs-Kassa-Verein für Ehe Kandidaten.“ (Smeh.) Tako pridejo občine iz zadrege, tisti pa, ktere zakon tešči, stopijo s pomočjo take družbe v zakon. Ker tako imenovana „Gemüthlichkeit“ večidel takrat rada konec jemlje, kadar je treba plačati, smo pač radovedni videti, koliko tistih mož, kateri liberalstvo po zakonih na svojo zastavo pišejo, bode pripomoglo k osnovi tacega društva. Dokler pa tacih družeb ne bode, morajo občine pravico imeti, da po zakonih svojih ljudi odločno besedo vmes govorijo, ker imajo po občinski postavi dolžnost, za siromake svoje občine skrbeti.

Na to pravico in na to živo željo dežele naše se je ozirala večina odbora, ki je prevdarjal ministersko vprašanje; zdelo se jej je potrebno, da prav zdaj, ko nas ministerstvo povprašuje, kako je sè zakonskimi privolitvami pri nas, da mu očitno rečemo, da dežela naša terja, da se ljudjé ne ženijo brez konsenza zakonskega.

Zato, slavni zbor, priporočam in na srce pokladam, da se sprejme predlog odborov.“ (Dobro!)

Teh misli sem še dan danes in bom do smrti, da je velika nesreča za rodovine in deželo, ako se sme ženiti, kdor koli hoče. To isto sem zagovarjal v seji deželnega odbora pretekli mesec (glej „Novice“ list 27), ko je po pritožbi župana Grosupeljskega bila razprava o ženitevskih oglasnicah. Po občinski postavi od 17. svečana l. l. §. 28. daje župan ženitevške oglasnice (Ehemeldzettel) po ukazu deželnega poglavarstva od 1. sušca 1832. leta. Ta ukaz pravi, da „v teh oglasnicah nima celó nič stati o politični ženitevski dovolitvi, ampak one imajo samo ta namen, da kažejo, da je ta ali uni naznanil županu, da se hoče ženiti.“ Te oglasnice, ktere po sedaj obstoječi občinski postavi morajo dajati župani, pri kterih se ženin oglasi, po takem pa niso ženitevške dovolitnice (konsenzi) in bile bi celó nedolžna naznanila, ako bi k ženitvi po postavi treba bilo dovoljenja. Ker pa tega dovoljenja po sedanji postavi treba ni, in ker je to gotovo velika nesreča za deželo, da se sme vsakdo ženiti, tedaj je treba, da prihodnji deželni zbor to stvar zopet v svojo obravnavo vzame, da bi se doseglo to, da se ženiti sme le tak, kteremu občina (soseska) dovoljenje dá. Zato je deželni odbor v gori imenovani seji rešil vlogo župana Grosupeljskega (glej 27. list „Novic“ stran

224) tako, „da za zdaj, dokler občinska postava obstoji, deželni odbor ne more in ne sme drugače, kakor zahtevati to, da se vsak župan po postavi ravná. Al da se sedanja postava prenaredí, naj Grosupeljska občina in ž njo vred še druge, ktere vidijo, da so ženitve brez dovoljenja občinskega škodljive občinam in deželi, prihodnjemu deželnemu zboru prošnjo predložijo za preklic zadevne postave. Kar se deželnega odbora tiče, se tudi on po svojem lastnem prepričanji nikakor ne bode zoperstavljal takemu preklicu.“

Ker tudi jaz sedim v deželnem odboru, kjer se je to sklenilo, tedaj vprašam: kje je omenjeni vrag pobral laž, da sem jaz za neomejene ženitve?!

To se mi je pa potrebno zdelo svetu razglasiti, da krinko potegnem z obraza vragovega, in da taki, ki ne poznajo mojega stališča o tej zadevi, zvejo, kaj je pravo. Kar sem bil leta 1864., to sem še danes, ker doslednost in stanovitnost je en kos moje nature, ki nikdar po vetru plajšča ne obrača. To lahko o sebi rečem: da ne manjše stvarce nimam preklicati, kar sem govoril in delal 25 let!

Dr. Jan. Bleiweis.

Slovansko slovstvo.

* Na slovstvenem polji slovanskem slovi sedaj knjiga: „*De contiguarum consonantium mutatione in linguis slaviciis*“, ktero je spisal učeni prof. Martin Hattala v Pragi in jo na svetlo dal v Grégrovi tiskarni s pomočjo česke znanstvene družbe. Pisana v latinskem jeziku obsega v 4° str. 104. Najprej kaže, kako imenitni so v slovanskih jezikih ravno soglasniki, kako je to vednost razlagal že Dobrovsky, in doklej je dospela sedaj zlasti po Schleicheru in Miklošiču. Pisatelj se v mnogoterih rečeh, na pr. o prvem književnem jeziku slovanskem, o njegovi razmeri proti sedanjemu itd. s poslednjim ne vjema, po prvem pa časi kar udriha. Da-si je knjiga v tej obliki nekako težka, vendar razodeva pisatelj veliko učenost, posebno marljivost, in marsiktero besedo in pisavo verjetno razloži, primerno pojasni, ali pa nasprot ovrže itd. Ozira se tu in tam tudi na našo slovenščino, in priporoča se knjiga sama po sebi posebno takim, kterim je mar vzajemno slovansko jezikoslovstvo.

Iz tega vzroka, da se pospešuje vzajemnost slovanska, priporočamo danes Slovencem tudi „*Slovnico českega jezika*“, ktero je spisal g. Franjo Marn, sluhatelj modroslovstva na vseučilišču v Pragi. Prišla je ravnokar na svetlo iz Grégrove tiskarne v 8° in šteje 152 strani s primernim berilom in potrebnim slovarčkom. Založila jo je Matica slovenska v Ljubljani, in prodaja se pri g. Giontini-ju in vseh slovenskih bukvarjih po 70 sold., dijakom pa, kterim potrdi Matičin tajnik g. prof. A. Lézar, da so dijaki, po 60 sold. Namenjena je Slovencem sploh, posebno pa šolski mladini, ktera je, kolikor se spominjamo, pred nekaj leti že sama prosila, naj se ji razlaga česki jezik na ljubljanski gimnaziji, toda deželna vlada tedaj te prošnje ni vslišala iz dozdej neznanih vzrokov. Sedaj menda ne bode nobene opovire več tem menj, ker tudi na naših srednjih šolah nismo brez učiteljev, ki so popolnoma sposobni slovanskega pa českega jezika. In kako je silna potreba, da se naša mladina uči tudi družih jezikov slovanskih, to je iz naših razmer jasno kot beli dan. Da čitatelji bolje spoznajo, zakaj in čemu je prišla na svetlo omenjena „*Slovnica českega jezika*“, naj posnamemo iz predgovora to-le:

„Bridka osoda in zatiranje ošabnega tujca spametovalo in zmodrilo je tudi Slovane; podučeni vrh tega še